

OBJECTIEF LESGEVEN KAN

Multiperspectiviteit biedt oplossing bij politiek gevoelige kwesties

Wanneer wordt een volkerenmoord officieel bestempeld als genocide?

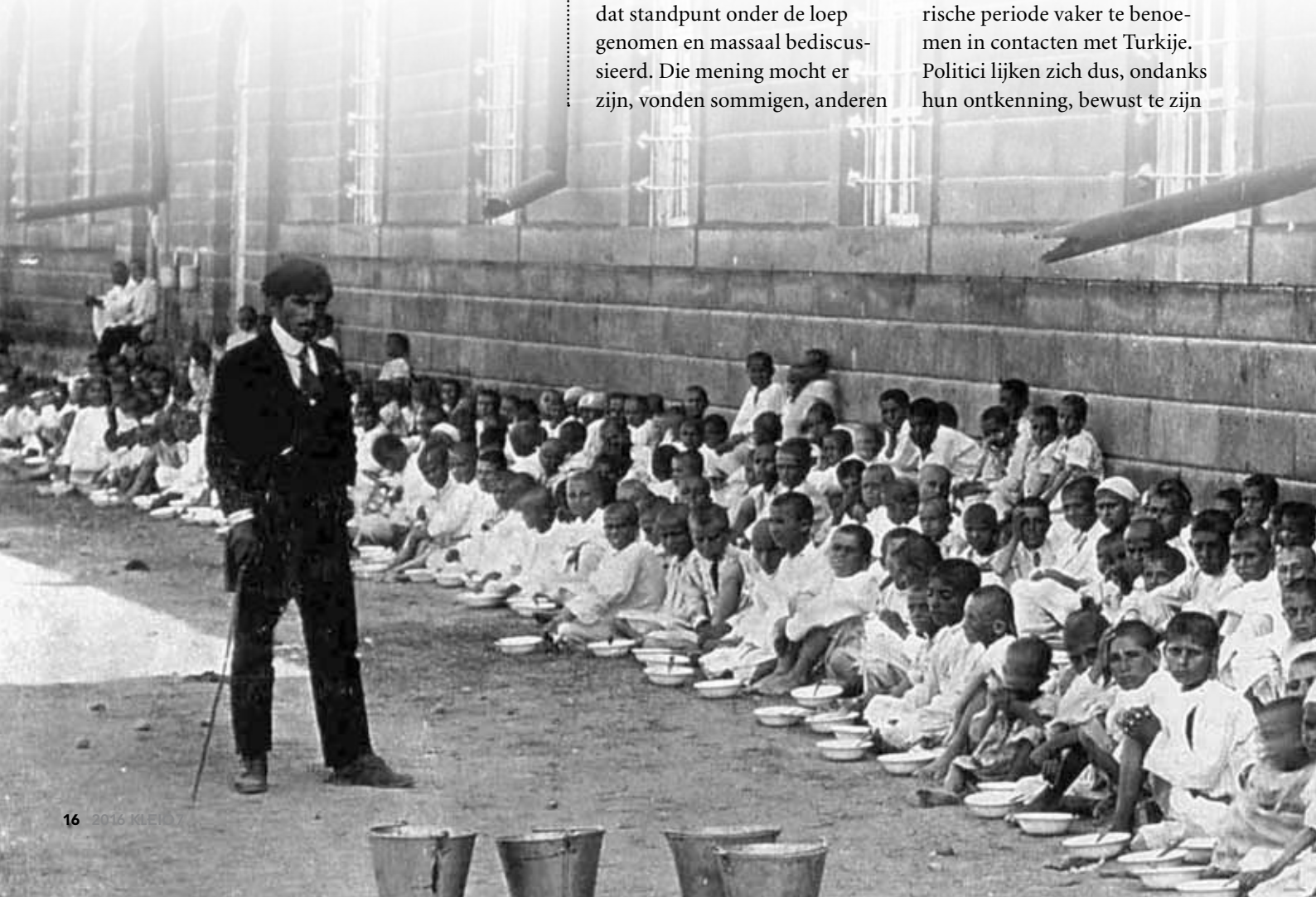
In 1948 bepaalden de Verenigde Naties een definitie voor het internationaal strafrecht. Maar de definitie ligt nog steeds onder vuur en blijft tot op de dag van vandaag politiek beladen. Hoe vallen de politiek gevoelige kwesties van de geschiedenis te rijmen met het streven er objectief over te onderwijzen?

De definitie van genocide is nog steeds omstreden. Dat blijkt onder meer uit het feit dat de massamoorden onder Stalin en Mao niet onder het begrip vallen, ondanks de miljoenen slachtoffers. Niet alleen het begrip genocide is omstreden, ook de gebeurtenissen die erkend zijn als genocide, liggen gevoelig en dienen als speelbal van politieke opinies en bewegingen.

ARMEENSE KWESTIE

De afgelopen tijd was de Armeense genocide van 1915 weer regelmatig in het nieuws. Een nieuwe pro-Turkse partij sprak zich fel uit tegen de Nederlandse houding ten opzichte van de 'Armeense kwestie'. In de Tweede Kamer, de kranten en in televisieprogramma's werd dat standpunt onder de loep genomen en massaal bediscussieerd. Die mening mocht er zijn, vonden sommigen, anderen

vonden het onacceptabel om de erkenning van een genocide in twijfel te trekken. Een zwijgende meerderheid zal zich hebben afgevraagd hoe dat ook alweer zat, de Nederlandse erkenning van de Armeense genocide. Officieel wordt de situatie in de Kamer nog besproken als 'de kwestie van de Armeense genocide'. In juni 2016 verklaarde Duitsland de Armeense kwestie te erkennen als 'genocide'. Vicepremier Lode-wijk Asscher reageerde op deze gebeurtenis met: 'Nederland gaat dat voorlopig niet doen.' In het verleden werden meerdere moties ingediend voor de erkenning van de genocide, die steeds werden afgewezen. Dit maakt dat Nederland officieel de genocide niet erkent, al werd er in 2004 wel een Kamermotie aangenomen waarin werd gevraagd deze historische periode vaker te benoemen in contacten met Turkije. Politici lijken zich dus, ondanks hun ontkenning, bewust te zijn

van de ernst van deze gebeurtenissen. Zo werd een Nederlandse ambassadeur dit jaar naar de herdenking van de genocide in Armenië gestuurd. Het is echter nog ondenkbaar om te zeggen: 'De Armeense kwestie, dat was een genocide.' Het staat in schril contrast met de wetenschappelijke consensus: historici zijn het er wereldwijd over eens dat de Armeense genocide daadwerkelijk heeft plaatsgevonden, en het enige tegengeluid lijkt van Turkse academici te komen.

KOLONIALE GESCHIEDENIS

Ook het debat over de Nederlandse koloniale geschiedenis wordt om de zoveel tijd weer aangewakkerd in de media. Vermoedelijk is het bekendste voorbeeld de jaarlijks terugkerende discussie over Zwarte Piet. De tegenstanders van Zwarte Piet menen dat het figuur een stereotype slaaf is – een Afrikaan met gouden oorbellen en rode lippen in dienst van een blanke man. Een restant van het koloniale denken in Nederland. De felle voorstanders van Zwarte

Piet vinden dat de 'typisch Nederlandse traditie' prioriteit heeft boven zich gediscrimineerd voelende minderheden, dat het allemaal aanstellerij is en dat Piet uiteindelijk bekendstaat als 'kindervriend'. Op het koloniale argument gaan de voorstanders nooit uitgebreid in, wat niet verrassend is, want hoeveel Nederlanders weten nou het fijne van de koloniale geschiedenis? Als de gebeurtenissen die plaatsvonden in voormalige kolonies verplichte kost waren op middelbare scholen had iedereen het discriminatieverwijt beslist begrepen.

Deze discussie is een voorbeeld van het gebrek aan kennis en inlevingsvermogen van veel Nederlanders. Het gaat regelmatig gepaard met een nationalistisch sentiment. Dezelfde verdedigende houding leren scholieren tijdens de geschiedenis- en maatschappijlessen op de middelbare school. Het is dan ook niet verrassend als volgende generaties dezelfde ruzies blijven voeren over discriminatie – ook zij zullen waarschijnlijk vast blijven houden aan hun eigen kennis.

In een goede geschiedenisles zouden politieke opinies over de grote fouten van de geschiedenis gescheiden moeten worden van de harde feiten. Wanneer leerlingen en studenten feiten gaan verwarren met populaire opinies, zijn ze niet in staat zich te verplaatsen in verschillende perspectieven. Eenzijdig denken

'IN EEN GOEDE GESCHIEDENISLES Zouden POLITIEKE OPINIES OVER DE GROTE FOUTEN VAN DE GESCHIEDENIS GESCHIEDEN MOETEN WORDEN VAN DE HARDE FEITEN'

over het verleden, op een manier waarop het vaderland altijd goed uit de verf komt, zorgt ervoor dat de ernst van gebeurtenissen over het hoofd wordt gezien, of dat bepaalde moreel onjuiste situaties worden goedgekeurd. De geschiedenis alleen uitleggen op een vaderlandslievende manier zorgt voor stimulering van nationalistische sentimenten. En dat nationalisme wordt vervolgens weer de voedingsbodem van nieuwe onenigheden en conflicten tussen verschillende groepen mensen. ►

Nora Gosselink
studeert geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en is stagiaire bij het NIOD en Holocaust Memorial Day.

Armeense vluchtelingen in Malatya. De foto stond in de *Washington Times* van 29 september 1918 bij een ooggetuigenverslag van een christelijk Armeens meisje dat de genocide ontvluchtte. Het bijschrift in de krant luidt: 'Armenian refugees in the streets of Malatia, waiting to be taken into the deserts beyond the town. Nearly all were killed.'

Rechts: De Nederlandse vlag wordt gehesen in Indië. Foto: Beeldbank WO2, NIOD. Onder: Op de Wereldtentoonstelling in 1883 in Amsterdam worden Surinamers 'tentoongesteld' op het Museumplein. Op de foto is Johannes Kodjo te zien met op de achtergrond de bezoekers. Foto: Tropenmuseum.

BURGERSCHAPSFUNCTIE

Het is lastig een patriotistische visie op de geschiedschrijving te verbannen uit de geschiedenislessen. Het vak geschiedenis op de middelbare school dient immers volgens overheidsbeleid 'leerlingen op te leiden tot goed staatsburger'. In de praktijk houdt dat in dat de focus ligt op thema's als de Gouden Eeuw, de verlichting en de Koude Oorlog, om Nederland en het Westen in het algemeen te profileren als rationeel, vreedzaam en goedgezend. Hiernaast zijn er ook onderwerpen waar expliciet minder aandacht aan wordt besteed (in vergelijking met de populaire onderwerpen binnen de academische geschiedschrijving), waaronder kolonialisme, bezettingen van Nederland, economisch minder voorspoedige tijden en de (negatieve) rol van Nederland in oorlogen. De docent zit nu eenmaal vast aan zijn handboek en het eindexa-

menprogramma. Deze materie kan niet tegengesproken worden, omdat het verplicht moet worden getoetst.

Ondertussen komt er juist steeds meer druk te staan op deze vaderlandsminnende manier van geschiedenis doceren. Dit wordt veroorzaakt door de populariteit van postmodernistische ideeën binnen de academische geschiedwetenschap, die pleiten voor een meer relativistische benadering van historische gegevens. Ook praktische veranderingen zetten het populaire, pro-Nederlandse perspectief onder druk. Doordat er steeds meer leerlingen van verschillende nationaliteiten plaatsnemen in hetzelfde klaslokaal, botst het Nederlandse perspectief met eigen ervaringen en familie verhalen. Een klas met veel leerlingen van niet-Nederlandse afkomst zal niet overtuigd worden van een Gouden Eeuw-mentaliteit waarin Nederland en West-Europa nog steeds als middelpunt van de wereld worden beschouwd.

MULTIPERSPECTIVITEIT

Een compromis tussen het perspectief dat verplicht aangehouden moet worden in de geschiedenisles en andere geluiden is multiperspectiviteit. Door gevoelige onderwerpen vanuit meerdere hoeken te belichten is er ook ruimte voor meer zienswijzen, zonder dat daar politieke standpunten aan te pas hoeven te komen. Door alleen al onderbelichte perspectieven aan te kaarten ('Hoe beleefden Duitse soldaten de Tweede Wereldoorlog?', 'Hoe leeft de Armeense gemeenschap nu in Europa?' of 'Hoe was het eigenlijk om te leven in de Sovjet-Unie?') krijgt de geschiedenis die normaal omstreden is een menselijke en begrijpelijke kant. Dit effect is te bereiken door te kijken naar hoe verschillende mensen met

verschillende achtergronden oorlogen hebben beleefd, de klas te laten nadenken over de invloed van hun achtergrond op hun beeld van de geschiedenis en neutraliteit na te streven in het gebruik van terminologie. Multiperspectiviteit is niet alleen belangrijk omdat het een volledig beeld van de geschiedenis geeft, maar ook omdat het geen politieke sentimenten stimuleert. Het herdenken en leren van oorlogen en genocides zou niet politiek getint moeten zijn, maar vanuit een universeel morele standaard moeten worden bekeken. Het NIOD, de organisator van *Holocaust Memorial Day* die ieder jaar plaatsvindt op 27 januari (de dag dat Auschwitz werd bevrijd), heeft er daarom voor gekozen aan de slag te gaan met multiperspectiviteit. Het lesmateriaal en de activiteiten rondom Holocaust Memorial Day hebben in 2017 het thema 'Over de grens'. 'Over de grens' schenkt aandacht aan de oorlogservaringen van buiten Nederland, maar laat leerlingen ook nadenken over morele grenzen. Dit gebeurt aan de hand van het verleden en door een blik te werpen op het heden; welke rol speelt discriminatie in een moderne samenleving en tot welke situaties heeft dit geleid in het verleden? Meer informatie: www.holocaust-memorial-day.nl. ■

BRONNEN

- *Wet internationale misdrijven*, Art. 3. (Strafbaarstelling genocide).
- 'Hoe zat het ook alweer? De Armeense genocide nog eens uitgelegd' door Sam de Voogt in: *NRC handelsblad* (24 april 2015).
- 'Waarom Nederland niet van plan is Armeense genocide te erkennen' door Emile Kossen in: *Elsevier* (4 juni 2016).